

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KILIMO, MIFUGO
NA MAJI KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA USIMAMIZI WA
RASLIMALI ZA MAJI WA MWAKA 2022**

15 SEPTEMBER, 2022

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI	1
1.1	Maelezo ya Jumla	2
1.2	Njia na Mbinu zilizotumika	2
1.2.1	Njia zilizotumika	3
1.2.2	Mbinu zilizotumika	4
2.0	UCHAMBUZI WA MUSWADA	5
2.1	Upembuzi wa Maudhui ya Muswada (<i>thematic review</i>)	6
2.1.1	Mtazamo wa Jumla	10
2.1.2	Mapitio ya miongozo	14
2.1.3	Mapitio ya Sera ya Maji	15
2.2	Uchambuzi wa Ibara za Muswada	16
3.0	MAONI NA USHAURI	18
4.0	HITIMISHO	19

MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI KUHUSU MUSWADA WA SHERIA YA USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA MAJI WA MWAKA 2022

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kuhusu Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimal za Maji (The Water Resources Management Amendment), Bill, 2022.

Muswada huu wenye jumla ya Ibara 22 ulisomwa mara ya Kwanza tarehe 23 Juni, 2020 katika Kikao cha Hamsini cha Mkutano wa Saba wa Bunge. Baada ya hatua hiyo, Muswada huo ulipelekwa kwenye Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kwa mujibu wa Kanuni ya 97 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020.

Mheshimiwa Spika, Kanuni hiyo inaitaka Kamati inayohusika kuujadili Muswada huo mapema iwezekanavyo. Kwa kuthamini imani yako kwa Kamati hii na kwa kutambua masharti hayo ya Kanuni za Bunge, mapema wakati wa vikao vya Kamati za Bunge vilivyoanza tarehe 29 Agosti, 2020, Kamati ilianza kuufanyia kazi Muswada huo. Lengo la kazi hiyo ni kuhakiki mapendekezo yanayotolewa na kubani kama kuna maslahi yoyote kwa Bunge kutunga Sheria inayopendekezwa. Maslahi mahususi katika Muswada huu ni manufaa yanayoweza kupatikana katika

uendeshaaji wa shughuli za Umma chini ya Sekta ya Maji, Sekta Ndogo ya Rasilimali za Maji nchini.

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, Madhumuni ya Uchambuzi wa Muswada huu kwenye Kamati ni kuliwezesha Bunge kuzingatia ahadi za Serikali kwa wananchi na misingi ya uendeshaaji wa Sekta ya Maji nchini kwa namna inayozingatia maendeleo ya uchumi - jamii pamoja na ustawi wa watu na taifa. Bunge ambalo ni chombo cha uwakilishi wa wananchi linatarajiwa kupitia Muswada wa marekebisho ya Sheria ya Rasiliali za Maji kwa namna inayozingatia maslahi ya Umma na uhai endelevu wa taifa letu.

Taarifa hii inalijulisha Bunge kuhusu jambo lililofanyiwa kazi na Kamati, njia na mbinu zilizotumika kuufanyia kazi Muswada huu pamoja na matokeo ya Uchambuzi. Kwa madhumuni ya kuliwezesha Bunge kuamua, Taarifa inajumuisha Maoni na Ushauri kuhusu Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji kama inavyoonekana katika Taarifa iliyowekwa mezani mapema leo hii.

1.2 Njia na Mbinu zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 142 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020, imeweka msingi unaotaka

Taaifa ya Kamati ioneshe namna jambo linaloripotiwa lilivyofanyiwa kazi. Aidha, ili kuliwezesha Bunge kuhakiki uthabiti (reliability) na ustahiki (validity), naomba kubainisha njia na mbinu zilizotumika kuufanyia kazi Muswada huu.

1.2.1 Njia zilizotumika

Mheshimiwa Spika, njia zilizotumika kufanyia kazi Muswada huu zimechangia kufanikisha uchambuzi na hatimaye maandalizi ya Taarifa hii. Kwa manufaa ya Bunge lako Tukufu na kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 142, naomba kuzitaja njia zilizotumika na madhumuni ya kila moja kama ifuatavyo:-

- (a) Kupokea maelezo ya mtoa hoja kuhusu mapendekezo yake ya marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji. Lengo ni kupata mantiki ya marekebisho yanayopendekezwa;
- (b) Kufanya mapitio ya Maudhui ya Muswada na kubaini mambo yanayopendekezwa kurekebishwa katika mfumo wa usimamizi wa Rasilimali za Maji. Madhumuni ni kutathmini kufaa au kutokufaa kwa marekebisho yanayopendekezwa;
- (c) Kuoanisha mapendekezo ya Muswada wa Sheria inayojadiliwa na miongozo mingine katika shughuli za Umma chini ya sekta hii. Kusudio ni

kuzingatia hali halisi katika kutathmini mapendekezo yaliyotolewa na mtoa hoja.

- (d) Kujadili dhana kuu (key concept) ya Sekta ya Maji inayoguswa na mapendekezo ya kurekebisha Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji. Lengo ni kujenga mtazamo mpana unaosaidia kuhakiki maudhui ya Muswada kwa kulinganisha na matarajio ya wananchi; na
- (e) Kupokea na kusikiliza Maoni ya Wadau kama inavyoelekezwa katika Kanuni ya 97(2) pamoja na masharti ya Kanuni ya 136(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Juni, 2020. Nia ni kuwa na maoni jumuifu kutoka katika umma na kuliwezesha Bunge kuendelea kuzingatia mtazamo wao katika utungaji wa Sheria.

1.2.2 Mbinu zilizotumika

Mheshimiwa Spika, ili kuweza kulisaidia Bunge lako tukufu kutunga Sheria yenye manufaa na inayozingatia maslahi ya sekta hii, Kamati ilitumia mbinu mbalimbali kuuelewa Muswada huu. Naomba kubainisha mbinu hizo kwa kutaja zifuatazo:-

- (a) Kubaini nia ya mapendekezo kwa kusoma Jina Refu la Muswada na Sheria inayopendekezwa kurekebisha, pamoja na kupitia maelezo ya sababu na madhumuni ya Muswada huu;

- (b) Kupambanua mambo makuu yanayorekebishwa katika mfumo wa kisheria na kitaasisi wa usimamizi wa rasilimali za maji;
- (c) Kuoanisha nia, mambo yanayopendekezwa kurekebishwa na Sera na Sheria zilizopo pamoja na ahadi iliyotolewa kwa wananchi katika Ilani ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2020; na
- (d) Kupima mapendekezo ya marekebisho ya usimamizi wa rasilimali za maji katika muono mpana wa Afrika na dunia kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitumia njia na mbinu zilizobainishwa, ambazo uwezo wake umetoa manufaa ya uchambuzi unaoliwezesha Bunge kukidhi matarajio ya wananchi. Nikiri kuwa njia na mbinu hizo zimeiwezesha Kamati kupata undani wa marekebisho yanayopendekezwa kufanyika katika mfumo wa kisheria na kitaasisi wa usimamizi wa rasilimali za maji.

2.0 UCHAMBUZI WA MUSWADA

Mheshimiwa Spika, Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji, ulifanyiwa uchambuzi kwa kuhakiki na kupembua maudhui, masharti, mpangilio na dhamira kwa ujumla. Uchambuzi huo ulijumuisha mapitio ya jumla ya maudhui na baadaye upembuzi wa Ibara za Muswada huo ili kupata picha halisi ya maudhui na msingi wa masharti ya Sheria

yanayopendekezwa. Lengo ni kujiridhisha na masuala makuu manne ya kiuchambuzi, ambayo ni:

- (a) Iwapo kuna mahitaji ya sheria inayopendekezwa;
- (b) Iwapo pendekezo katika Muswada huu linaendana na ahadi na mwelekeo wa jumla wa nchi, kanda na dunia;
- (c) Iwapo pendekezo linakidhi haja ya sheria iliyobainishwa; na
- (d) Iwapo misingi ya utungaji wa sheria imezingatiwa.

Mheshimiwa Spika, ili kuliwezesha Bunge kubaini mambo hayo, Taarifa hii inabainisha uchambuzi katika sehemu mbili. Sehemu hizo ni: Upembuzi wa Maudhui ya Muswada wa Sheria na Uchambuzi wa Ibara za Muswada ikilinganishwa na vifungu vya Sheria inayorekebishwa. Mtiririko huo unaweza kulisaidia Bunge kufanya uamuzi unaotokana na tatizo au ombwe la sheria inayorekebishwa, unaotatua au kuziba ombwe ipasavyo na unaozingatia misingi ya utungaji wa sheria.

2.1 Upembuzi wa Maudhui ya Muswada (*thematic review*)

Mheshimiwa Spika, madhumuni ya kupembua maudhui ya Muswada huu ni kubaini uthabiti wa marekebisho yanayopendekezwa ili kulishauri Bunge inavyostahili. Kwa ujumla utaratibu wa kibunge wa hoja kuwasilishwa, kuungwa mkono, kujadiliwa na kuamuliwa, unahitaji misingi inayofanikisha uhakiki na upembuzi wa kina wa hoja inayojadiliwa. Kwa sababu hiyo, Kamati imefanya mapitio ya

kimaudhui ya Muswada huu ili kulibainishia Bunge mambo yatakayolisaidia kuamua.

Mapitio ya jumla yanaonesha kuwa dhana kuu katika sheria inayopendekezwa kurekebisha ni Usimamizi wa Rasilimali za Maji (*Water Resources Management*). Kimaana, usimamizi (menejimenti) ya rasilimali za maji ni mchakato wa kupanga, kuendeleza na kusimamia rasilimali za maji. Dhana hii inajumuisha taasisi, miundombinu, taratibu na michakato ya utumiaji, uhifadhi na udhibiti wa matumizi ya rasilimali za maji. Kwa maana hiyo, Muswada huu unahusu marekebisho ya Sheria inayohusu utaratibu, mamlaka, wajibu, majukumu, haki na masharti mbalimbali kuhusu uhifadhi, usimamizi, na udhibiti wa matumizi ya maji.

Chimbuko la dhana hii katika suala la rasilimali za maji ni hali halisi ilivyo duniani, Afrika na Tanzania. Ni dhahiri kwamba idadi ya watu, maendeleo ya shughuli za kibinaadamu, mahitaji ya maji na ulazima wa kuzingatia uendelevu wa mazingira ya vyanzo vya maji ni miongoni mwa mambo yanayosukuma dhana ya usimamizi wa rasilimali za maji. Kwa msingi huo, mapendekezo yoyote ya Sheria katika sekta ya maji yanapaswa kuzingatiwa kwa muono wa dhana ya usimamizi wa rasilimali za maji.

Mheshimiwa Spika, uelewa huo uliisukuma Kamati kuchanganua mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya

Usimamizi wa Rasilimali za Maji. Matokeo ya kufanya hivyo, yamebainisha mambo mbalimbali yanayoguswa na Muswada huu. Naomba kulibainishia Bunge kwa kutaja baadhi ya mambo hayo na kuyaeleza kwa kifupi kama ifuatavyo:-

- (a) Cheo cha Ofisa Bonde la Maji (*Water Basin Officer*) kinabadilishwa kuwa Mkurugenzi wa Bonde la Maji (*Water Basin Director*). Itambulike kuwa kwa sasa uendeshaji wa sekta ya maji unahitaji maofisa hao waendeleo kuwa na mamlaka na madaraka yanayoendana na cheo kinachopendekezwa kwenye Sheria;
- (b) Tafsiri ya neno mahakama “*court*” inaongezwa katika Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji. Bila kufanya hivyo, sheria itaendelea kuacha utata ambao si jambo la kuendelea nalo. Utata huo katika kushughulikia makosa yanayohusu ukiukaji wa masharti ya usimamizi wa rasilimali za maji unahitaji kutatuliwa na mfumo wa kisheria;
- (c) Wigo wa masharti ya miradi ya maji kufanyiwa tathmini ya kimkakati ya athari ya mazingira unaongezwa. Ongezeko hilo ni jambo linalopaswa kuzingatiwa inavyostahili;
- (d) Ufafanuzi wa majukumu ya Bodi ya kushauri kuhusu uratibu na uainishaji wa vipaumbele katika uwekezaji wa fedha kwenye masuala ya rasilimali za maji

unawekwa bayana zaidi. Jambo hilo linahitaji kupimwa inavyostahili;

- (e) Wadau wanawezeshwa zaidi kupata Taarifa kuhusu hatua zinazopaswa kuchukuliwa katika usimamizi wa rasilimali za maji. Lengo la kuwashirikisha wadau katika uhifadhi na ulinzi wa rasilimali za maji linapaswa kuangaliwa kama limewekewa masharti stahiki;
- (f) Adhabu kwa kosa la ufanyaji wa shughuli za kibinaadamu kwenye maeneo tengefu (*protected zones*) inabainishiwa msingi katika Sheria. Mantiki na busara za adhabu inahitaji mtazamo wa Bunge;
- (g) Uzuiaji wa maji kwenye mkondo wake (*impoundment of water*) unawekewa masharti ili kusimamia na kudhibiti jambo hilo. Ni vema Bunge lioanishe jambo hilo na matarajio ya wananchi;
- (h) Usimamizi wa uchunguzi na uhakiki wa ubora wa maji kwa kumruhusu Waziri anayehusika kuunda maabara za ubora unawekewa masharti katika Sheria. Dhima ya Bunge katika jambo hilo inapaswa kuwa kipimo;
- (i) Changamoto ya gharama za usajili wa mabwawa na haja ya kuongeza kazi ya usajili wa mabwawa yenye usalama inawekewa misingi ya kutatuliwa. Dhamana ya Bunge kwa mahitaji ya wananchi kuhusu usajili wa mabwawa ya maji inapaswa kuwa kigezo cha uchambuzi; na
- (j) Masharti yanayohakikisha kuwa kuna uwiano stahiki wa kijinsia katika usimamizi wa rasilimali za maji

yanaongezwa na kuimarishwa katika Sheria. Bunge linapaswa kujiridhisha na masharti hayo muhimu.

Mheshimiwa Spika, marekebisho hayo yanayopendekezwa katika mfumo wa kitaasisi na kisheria wa usimamizi wa rasilimali za maji, yanaweza kuhakikiwa kwa kufanya mapitio ya machapisho na miongozo mbalimbali ya uendesaji wa shughuli za umma nchini. Lengo ni kuzingatia mtazamo mpana kuhusu marekebisho yanayopendekezwa pamoja na kuoanisha mambo hayo na mwelekeo wa nchi kwa muktadha wa matarajio ya wananchi.

Mheshimiwa Spika, mtazamo wa Kamati wakati wa uchambuzi ulijengwa kwenye Sera ya Maji ya Mwaka 2002, ahadi waliyopewa wananchi katika Ilani ya CCM ya mwaka 2020, bila kuacha mwelekeo uliobainishwa katika dira ya taifa ya 2025. Kwa faida ya mjadala kuhusu hoja iliyo mbele ya Bunge, naomba kutoa muhtasari wa matokeo ya mapitio kama ifuatavyo:-

2.1.1 Mtazamo wa Jumla

Mheshimiwa Spika, mtazamo wa jumla kuhusu usimamizi wa Rasilimali za Maji unajengeka kwa mapitio ya machapisho mbalimbali ikiwemo Taarifa za Kimataifa na Kikanda. Kamati ilijiridhisha kwa kuzingatia Ripoti ya Umoja wa Mataifa kuhusu

Maendeleo ya Sekta ya Maji na Dira ya Afrika kuhusu Maji. Ripoti ya Umoja wa Mataifa kuhusu Maendeleo ya Maji ya mwaka 2021 (UN – World, 2022) inatambulisha dunia haja ya kuboresha usimamizi wa rasilimali za maji. Ripoti hiyo imesisitiza mambo matatu kuhusu usimamizi wa rasilimali za maji.¹

Mambo hayo yaliyosisitizwa ni kutambua, kupima na kuendeleza rasilimali za maji pamoja na kufungamanisha mambo hayo katika michakato mbalimbali ya uamuzi. Kwa mujibu wa ripoti hiyo, kufanya hivyo ni muhimu ili kufanikisha ufuatiliaji wa usimamizi endelevu wa rasilimali za maji na kufanikisha malengo endelevu (Sustainable Development Goals - SDGs). Mtazamo huu ulizingatiwa katika uchambuzi wa Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji. Kwa mfano, katika uchambuzi wa ibara kwa ibara, Kamati ilibani kwamba, Ibara ya 8 inapendekeza kuongezwa kwa kifungu kidogo cha (4) katika Kifungu cha 37 cha Sheria Mama kwa lengo la kubainisha kosa la kufanya shuguuli za kibinadamu kwenye maeneo ambayo yametangazwa kwenye Gazeti la Serikali kuwa maeneo tengefu (*protected zones*) ya vyanzo vya maji.

¹ (Angalia unwater.org/publications/un-word-development –report iliyopitiwa tarehe 4 Agosti, 2022).

Mheshimiwa Spika, vilevile, Kamati ilizingatia Dira ya Maji - Afrika kwa mwaka 2025 (*The Africa Water Vision for 2025*) ambayo inajenga msingi wa mipango ya muda mrefu kuhusu maji katika Kanda ya Afrika na Jumuiya za Kikanda ndani ya Afrika. Kwa ujumla Dira hiyo inahimiza utawala bora katika usimamizi wa Rasilimali za Maji na kujenga uwezo wa kukusanya na kutoa taarifa kuhusu rasilimali za maji.

Dira ya Maji - Afrika inatambua kwamba bara hili limebeba vyanzo vingi vya maji na kwamba linakabiliwa na upotevu mkubwa wa maji ya mvua. Dira hiyo imefafanua zaidi kuwa uhaba wa maji katika baadhi ya nchi unatokana na kutolinganishwa kwa suala la rasilimali za maji zilizopo na mahitaji ya maji.

Mheshimiwa Spika, rasilimali za maji zinahitaji kulindwa na kuhifadhiwa ili ziwe za kudumu na endelevu, lakini pia zinapaswa kutumika kukidhi mahitaji ya maji yanayoongezeka. Uhusiano huo umeliingiza suala la usimamizi wa rasilimali za maji katika dhana ya usalama wa maji wa Taifa (*national water security*). Dhana ya Usalama wa Maji imefasiriwa na Kikosi kazi cha Usalama wa Maji cha Umoja wa Matiafa. Fasiri hiyo ilielezwa kama ifuatavyo:-

“Water Security is the Capacity of a population to safeguard sustainable access to adequate

quantities of and acceptable qualities of water for sustaining livelihoods, human well - being, and socio-economic development for ensuring protection against waterborne pollution and water related disasters and for preserving ecosystems in a climate of peace and political stability.”

Mheshimiwa Spika, mfumo wa usimamizi wa rasilimali za maji unaokidhi mahitaji ya Umma ni ule unaotengenezwa kwa sheria zinazosaidia usalama wa maji. Suala kubwa kutokana na ukweli huo ni kuona iwapo marekebisho ya Sheria yanayopendekezwa yatasaidia kuboresha usalama wa maji. Miongoni mwa viashiria muhimu vya kuzingatiwa kwa dhana ya usalama wa maji, ni masharti ya sheria inayopendekezwa kuongeza uhakika endelevu wa maji kwa kuimarisha ulinzi wa rasilimali za maji. Aidha, uzingatiaji wa ruhusa ya matumizi ya maji kwa uhai wa binadamu ni suala lingine lililopewa uzito wakati wa uchambuzi huu.

Mheshimiwa Spika, mapendekezo ya Ibara ya 4 ya Muswada huu ya kufuta maneno “***a major water Project is planned***” na kuweka maneno “***Water Programmes and development plans are prepared***”, yanaendana na dhana ya usalama wa maji.

Mwendano huo unatokana na mambo makubwa mawili ambayo ni:-

- (a) Kutaka uendelevu kwa kuzingatia tathmini ya mazingira kwenye miradi yote ya maji; na
- (b) Kuweka adhabu zinazoogofya ili kuendelea kuzilinda rasilimali za maji.

2.1.2 Mapitio ya miongozo

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua Muswada huu kwa muktadha wa ahadi walizopewa wananchi wakati wa uchaguzi mkuu wa mwaka 2020. Sababu ya kufanya hivyo ni kupima kama matarajio ya Wananchi yanazingatiwa katika Muswada huu. Kamati ilibaini kwamba, Chama Cha Mapinduzi (CCM) kinachoongoza Serikali, kiliwaahidi wananchi kuwa Serikali itasimamia kikamilifu hifadhi na matumizi endelevu ya maji.

Nia ya mapendekezo ya marekebisho ya Sheria imeelezwa kuwa ni kuimarisha mifumo ya kisheria na kitaasisi ya usimamizi wa Rasilimali za Maji. Nia hiyo, inaendana kabisa na ahadi waliopewa wananchi kama inavyotolewa katika aya ya 37, ukurasa wa 36 wa Ilani ya Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020. Sehemu ya aya hiyo inahusu kusimamia kikamilifu hifadhi na matumizi endelevu ya maji.

2.1.3 Mapitio ya Sera ya Maji

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wa mapendekezo ya Serikali, Kamati iliona umuhimu wa kuoanisha mapendekezo yanayotolewa kwa upande mmoja na mtazamo wa nchi kiseri kwa upande mwingine. Mapitio ya Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002 yalisaidia kuhakiki maudhui ya Muswada wa Sheria unaojadiliwa na Bunge lako tukufu leo.

Ili kuweka mtazamo wa Kamati kuhusu Muswada huu katika muktadha stahiki, naomba kulibainishia Bunge kuhusu sera inayorejewa. Sera hiyo imegawanyika katika sehemu kuu tatu:-

- (a) Menejimenti ya rasilimali za maji;
- (b) Utoaji wa huduma za maji vijijini; na
- (c) Utoaji wa huduma za maji safi na maji taka mijini.

Mheshimiwa Spika, kwa madhumuni ya hoja hii inayojadiliwa na Bunge kwa sasa, Kamati ilijielekeza kwenye sehemu ya sera inayohusu menejimenti ya rasilimali za maji kwa kuwa ndiyo inayohusika katika marekebisha ya sheria inayopendekezwa.

Lengo kuu la Sera hii ni kuendeleza mifumo kamilifu kwa ajili ya maendeleo na menejimenti ya rasilimali za maji. Mifumo hiyo inakusudiwa kuwa endelevu na shirikishi kwa wanufaika. Napenda kulijulisha Bunge

lako Tukufu kuwa, azma ya Sera hii inatiliwa nguvu za kisheria katika mapendekezo ya Serikali. Jambo hili linadhihiri katika maudhui ya Muswada ikilinganishwa na Sheria inayopendekezwa kufanyiwa marekebisho.

2.2 Uchambuzi wa Ibara za Muswada

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Muswada ibara kwa ibara ulifanyika kwa kusoma kila sentensi na kila neno katika Muswada. Utaratibu huo unazingatia ushauri aliowahi kuutoa Mwandishi Mtaalamu wa Sheria, John Aneurin Grey wa Chuo Kikuu cha Wales kwa kusema:-

“The function of a Committee on a bill, says Erskine May, is to go through the text of the Bill clause by clause and, if necessary, to making such amendments in it as may seem generally acceptable”.

Kwa tafsiri ya Kiswaili isiyo rasmi tunaweza kusema:

Kazi ya Kamati inayoshughulikia Muswada, anasema Erskine May, ni kupitia Matini (text) ya Muswada ibara kwa ibara na, ikilazimika neno kwa neno kwa mtazamo wa kufanya marekebisho ambayo yanaweza kuwa ya kukubalika.²

² Taz. Uk. 37 JAG Griffith, Parliamentary Security of Government Bills, P.E.P. Study of Parliament Group, London

Katika kufanya hivyo, Kamati ilipitia Muswada wote kuanzia Namba ya Utambuzi wa Chapisho la Muswada (ISSN-International Standard Serial Number), Namba ya Muswada, Namba ya Toleo la Gazeti la Serikali lililoutangaza Muswada, Tarehe, Mpangilio, Sababu na Madhumuni hadi jina na saina ya mdhamini wa hoja. Lengo la kufanya hivyo ni kujiridhisha na masharti yote ya utungaji wa Sheria na kujiweka kwenye nafasi nzuri ya kulishauri Bunge inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi Kamati ilitambua kazi kuu ya kuzingatia mapendekezo kwa kutathmini maelezo ya mtoa hoja, mapendekezo ya wadau na maoni yaliyokuwa yakitolewa kwa kila Ibara wakati wa kuujadili Muswada huu. Vigezo vilivyotumika kufikia makubaliano katika Kamati vilijumuisha kujiridhisha:-

- (a) Iwapo kuna mahitaji ya marekebisho ya Sheria yaliyopendekezwa;
- (b) Iwapo marekebisho yanayopendekezwa yanaendana na ahadi zilizotolewa kwa wananchi; na
- (c) Iwapo marekebisho ya Sheria yapo ndani ya misingi ya Uandishi.

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi huo yanaonesha kuwa ili Bunge likidhi mahitaji hali ya sasa:

- (a) Jumla ya Ibara Kumi na Mbili (12) katika Muswada huu zinastahili kupitishwa na Bunge kama zilivyo;

- (b) Jumla ya Ibara Saba (7) zinahitaji kurekebishwa kidogo kwa kurekebisha uandishi, maneno au sehemu yake;
- (c) Aya moja ya Ibara inahitaji kutokuwepo kabisa katika Muswada huu; na
- (d) Aya moja inahitaji kuongezewa sehemu.

Mheshimiwa Spika, kutokana na matokeo hayo, mtoa hoja, Waziri wa Maji, Mhe. Juma Aweso, Mb aliafikiana na Kamati na kuja na Jedwali la marekebisho. Kamati inapongeza hatua hiyo ambayo iliwezesha kufikiwa mwafaka katika mambo yanayohusu maslahi ya wananchi katika shughuli za Umma.

3.0 MAONI NA USHAURI

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi wa maudhui na masharti mbalimbali katika Muswada huu Kamati inayo maoni na ushauri kama ifuatavyo:-

- i. Serikali iweke juhudi katika kutoa elimu mara kwa mara kwa wananchi kuhusu umuhimu wa kutunza, kulinda na kuhifadhi raslimali za maji. Wananchi wakielewa umuhimu huo, ulinzi, utunzaji, na uhifadhi wa raslimali za maji utakuwa wa kiwango cha kuridhisha; na
- ii. Kwa kuzingatia kwamba, Sera ya Maji ya Taifa ya Mwaka 2002 ni nyenzo muhimu inayoweka dira ya usimamizi wa raslimali za maji nchini, hivyo ni vyema ikahuishwa ili iendane na hali halisi iliyopo sasa.

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine tena nakushukuru kwa uamuzi wako wa kuuleta Muswada wa Sheria ya Marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji kwenye Kamati ya Bunge, Kilimo, Mifugo na Maji. Kwa kweli uzoefu wa Wajumbe katika Sekta ya Maji umekuwa na mchango wa kutosha wakati wa uchambuzi, Aidha, utayari wa Wajumbe kupokea na kusikiliza maoni ya Wadau umesaidia kupata mawazo yenye tija katika uzingatiaji wa maslahi ya Umma wakati wa kujadili Muswada huu. Kwa hatua hii niwashukuru tena Wadau mbalimbali waliotoa maoni yao kuhusu Muswada huu. Wadau hao ni:-

- (i) Mtandao wa Maji na Usafi wa Mazingira Tanzania (Tanzania Water and Sanitation Network) - TAWASANET ambao unajumuisha Mashirika yasiyo ya Kiserikali sita (6): Shahidi wa Maji; TAFEs, IECA, SNV, MAMADO na SAWA TANZANIA; pamoja na
- (ii) Africa Rural Development Support Initiative (ARUDES)

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee, nawashukuru sana Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji, kwa ushirikiano mkubwa waliokuwa nao wakati wa uchambuzi wa Muswada. Weledi walionao na umahiri waliouonesha wakati wa uchambuzi umesaidia kufanikisha ukamilifu wa taarifa hii. Naamini kwa taarifa hii, Bunge litakuwa katika nafasi nzuri ya kuamua kwa kuzingatia maslahi ya Umma, taifa na uhai endelevu wa Tanzania. Aidha, kwa kutambua mchango wa Wajumbe, naomba kuwataja kwa majina kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Dkt. Christine Gabriel Ishengoma, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Athuman Almas Maige, Mb - Makamu Mwenyekiti
3. Mhe. Job Yustino Ndugai, Mb
4. Mhe. Prof. Patrick Alois Ndakidemi, Mb
5. Mhe. Charles John Mwijage, Mb
6. Mhe. Munde Tambwe Abdallah, Mb
7. Mhe. Mohamed Suleiman Omar , Mb
8. Mhe. Furaha Ntengo Matondo, Mb
9. Mhe. Prof. Sospeter Mwijarubi Muhongo, Mb
10. Mhe. Asya Sharifu Omary, Mb
11. Mhe. Jackson Gedion Kiswaga, Mb
12. Mhe. Janejelly James Ntate, Mb
13. Mhe. Anna Richard Lupembe, Mb
14. Mhe. Tumaini Bryceson Magessa, Mb
15. Mhe. Michael Mwita Kembaki, Mb
16. Mhe. Livingstone Joseph Lusinde, Mb
17. Mhe. Christopher Olonyokie Ole-Sendeka, Mb
18. Mhe. Balози Dkt. Bashiru Ally Kakurwa, Mb
19. Mhe. Mrisho Mashaka Gambo, Mb
20. Mhe. Rita Enespher Kabati, Mb
21. Mhe. Tauhida Cassian Gallos, Mb
22. Mhe. Kunti Yusuph Majala, Mb
23. Mhe. Deo Kasenyenda Sanga, Mb
24. Mhe. Yahya Ali Khamis, Mb
25. Mhe. Yustina Arcadius Rahhi, Mb
26. Mhe. Emmanuel Peter Cherehani, Mb; na
27. Mhe. Prof. Shukrani Elisha Manya, Mb

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia kuwa baadhi ya Wabunge ambao walikuwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji wakati wa uchambuzi wa Muswada huu, sasa ni Wajumbe wa Kamati nyingine, sina budi kuwashukuru sana kwa mchango wao ambao ni sehemu ya Taarifa hii. Wajumbe hao ni

- i. Mhe. Benaya Liuka Kapinga, Mb; na
- ii. Mhe. Khadija Hassan Aboud, Mb

Aidha, nichukue fursa hii kuwakaribisha Wabunge walioteuliwa hivi karibuni kuwa Wajumbe wapya wa Kamati hii ambao ni:-

- i. Mhe. Asya Sharifu Omary, Mb; na
- ii. Mhe. Tauhida Cassian Gallos, Mb

Mheshimiwa Spika, naomba pia kumshukuru Waziri wa Maji na Wataalamu mbalimbali kutoka Serikalini kwa ufafanuzi walioutoa wakati wa uchambuzi wa Muswada. Maelezo yamesaidia kufanikisha kazi ya uchambuzi wa Muswada huu kwa wakati.

Namshukuru pia Katibu wa Bunge, Ndg. Nenelewa Mwihambi, *ndc* na Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndg. Athuman Hussein, *ndc* kwa kuongoza kikamilifu shughuli za Sekretarieti katika kuratibu uchambuzi wa Muswada huu. Mwisho lakini si kwa umuhimu, namshukuru Ndg. Michael Chikokoto, *ndc*, Mkurugenzi Msaidizi wa Kamati za Mambo ya Fedha na Uchumi, Makatibu wa Kamati Ndg. Eunike Shirima na Chacha Nyakega, pamoja na Ndg. Waziri Kizingiti, Msaidizi wa Shughuli za Uratibu kwa kufanikisha kazi za Kamati kama ilivyostahili.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Dkt. Christine G. Ishengoma, Mb
MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE
YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI

15 Septemba, 2022